

ABIPUSIS DIPLOMŲ PRIPAŽINIMAS

Įsisteigimo laisvė ir laisvė teikti paslaugas – tai bendrosios rinkos ramsčiai, dėl kurių galimas verslo ir specialistų judumas visoje ES. Norint įgyvendinti šias laisves, būtinas platus nacionalinio lygmens diplomų ir kvalifikacijų pripažinimas. Šiuo metu jau esama patvirtintų įvairių derinimo ir abipusio pripažinimo priemonių, be to, rengiama daugiau šios srities teisės aktų.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 26 ir 53 straipsniai.

TIKSLAI

Kad savarankiškai dirbantys asmenys ir specialistai galėtų įsisteigti arba savo paslaugas laikinai siūlyti kitoje valstybėje narėje, būtinas abipusis kitose valstybėse narėse išduotų diplomų, pažymėjimų ir kitų profesinės kvalifikacijos įrodymų pripažinimas. Nacionalinės nuostatos, kuriomis reglamentuojamos galimybės verstis įvairiomis profesijomis, turi būti koordinuojamos ir derinamos.

LAIMĖJIMAI

Siekiant skatinti įsisteigimo laisvę ir paslaugų teikimą, pagal SESV 53 straipsnio 1 dalį galimas abipusis diplomų ir kitų kvalifikacijų, kurių kiekvienoje valstybėje narėje reikalaujama norint verstis reglamentuojamąja profesija, pripažinimas. Dėmesys joje atkreipiamas ir į būtinybę koordinuoti nacionalines taisykles, susijusias su savarankiškai dirbančių asmenų veiklos pradėjimu ir įgyvendinimu. To paties straipsnio 2 dalyje pažymima, kad abipusį pripažinimą sudėtingais tokio derinimo atvejais lemia sąlygų, kuriomis jis reglamentuojamas įvairiose valstybėse narėse, koordinavimas. Nuo XX a. 8-ojo dešimtmečio vidurio derinimo procesas keitėsi priimant įvairias direktyvas. Remiantis šiais pagrindais, teisės aktai dėl abipusio pripažinimo pritaikomi pagal poreikius, su kuriais susiduriama įvairiais atvejais. Direktyvų išsamumas priklauso nuo konkrečios profesijos, o pastaruoju metu jos priimamos vadovaujantis bendresniu požiūriu.

A. Požiūris, kuriuo vadovaujamosi konkrečiuose sektoriuose (pagal profesiją)

1. Abipusis pripažinimas po derinimo

Derinimas sveikatos priežiūros sektoriuje vyko pažangiau dėl akivaizdžios priežasties: kitaip negu kitų profesijų atvejais, šio sektoriaus profesiniai reikalavimai, ypač mokymų kursai, įvairiose šalyse skiriasi nedaug. Todėl nemažos dalies profesijų (pvz., gydytojo,

slaugytojo, veterinarijos gydytojo, akušerio ir savarankiškai dirbančio prekybos agento) atvejais derinimas nebuvo sudėtingas. Profesinių kvalifikacijų direktyva ([Direktyva 2005/36/EB](#)) buvo siekiama išaiškinti, supaprastinti ir atnaujinti esamas direktyvas bei į vieną teisės aktą įtraukti reglamentuojamas gydytojo, odontologo, slaugytojo, veterinarijos gydytojo, akušerio, vaistininko ir architekto profesijas. Šioje direktyvoje nustatoma, kaip priimančioji valstybė narė turėtų pripažinti kitoje (kilmės) valstybėje narėje įgytas profesines kvalifikacijas. Specialistų pripažinimas apima tiek bendrą pripažinimo sistemą, tiek konkrečias kiekvienai iš pirmiau išvardytų profesijų taikomas sistemas. Ypatingas dėmesys joje skiriamas daugybei įvairių aspektų, įskaitant kvalifikacijos, mokymų ir profesinės patirties (bendros ir specializuotos) lygį. Direktyva taikoma ir transporto sektoriaus darbuotojų, draudimo tarpininkų bei teisės aktų nustatytą auditą atliekančių auditorių profesinėms kvalifikacijoms. Anksčiau šios profesijos buvo reglamentuojamos atskiromis direktyvomis. 2011 m. birželio 22 d. Komisija priėmė žaliają knygą „Profesinių kvalifikacijų direktyvos atnaujinimas“ ([COM\(2011\) 0367](#)), kurioje pasiūlė reformuoti profesinių kvalifikacijų pripažinimo sistemas ir kurioje pagrindinis dėmesys skiriamas darbuotojų judumo skatinimui ir mokymo programų pritaikymui atsižvelgiant į dabartinę paklausą darbo rinkoje. 2011 m. gruodžio 19 d. Komisija paskelbė pasiūlymą dėl Profesinių kvalifikacijų pripažinimo direktyvos peržiūros ([COM\(2011\) 0883](#)), parengtą remiantis įvairių konsultacijų rezultatais ir atsižvelgiant į Parlamento 2011 m. lapkričio 15 d. rezoliuciją. Į jį įtraukti svarbiausi pasiūlymai apima: Europos profesinės kortelės taikymą, minimalių mokymo reikalavimų suderinimą, automatinį kvalifikacijų, būtinų norint verstis septyniomis (architekto, odontologo, gydytojo, slaugytojo, akušerio, vaistininko ir veterinarijos gydytojo) profesijomis, pripažinimą bei Vidaus rinkos informacinės sistemos, kuri leistų tvirčiau bendradarbiauti diplomų pripažinimo srityje, taikymą. Pagrindiniai peržiūros tikslai buvo paskatinti ir sustiprinti specialistų judumą visoje ES bei padėti sumažinti darbuotojų trūkumą kai kuriose valstybėse narėse. Pati direktyva ([Direktyva 2013/55/ES](#)) buvo priimta 2013 m. lapkričio 20 d.

Prasidėjus COVID-19 pandemijai, Komisija komunikate išdėstė gaires, susijusias su abipusio sveikatos priežiūros darbuotojų kvalifikacijų pripažinimo palengvinimu, ir akcentavo kuo laisvesnio šių darbuotojų judėjimo svarbą, siekiant užtikrinti pacientų saugumą ([C\(2020\)3072](#)).

2. Abipusis pripažinimas be derinimo

Kitų profesijų atveju derinimas nebuvo galimas dėl nacionalinių taisyklių skirtumų. Dėl to pažanga abipusio pripažinimo srityje buvo lėtesnė. Teisinių sistemų įvairovė užkerta kelią visiškam abipusiam diplomų ir kvalifikacijų pripažinimui, kuriuo įsisteigimo laisvė iš karto užtikrinama naudojantis kilmės šalyje įgytu diplomu. Vadovaujantis 1977 m. kovo 22 d. Tarybos [direktyva 77/249/EEB](#), laisvė teikti vienkartinės paslaugas buvo suteikta teisininkams. Kitu atveju iš norinčiųjų pasinaudoti įsisteigimo laisve reikalaujama priimančiosios šalies išduoto diplomo. Priėmus 1998 m. vasario 16 d. [Direktyvą 98/5/EB](#), buvo žengtas svarbus žingsnis pirmyn: pagal ją bet kurios valstybės narės išduotą diplomą turintys teisininkai gali įsisteigti kitoje valstybėje narėje ir verstis savo profesija, nors priimančioji šalis gali reikalauti, kad atstovaujant klientams ir ginant juos teisme jiems talkintų vietos teisininkas. Trejus metus pagal šią tvarką išdirbę teisininkai, išlaikę priimančiosios šalies taikomą kvalifikacinį testą, gali įgyti teisę visiškai savarankiškai

verstis savo profesija, netaikant jiems reikalavimo laikyti kvalifikacinį egzaminą. Kitose direktyvose toks pat principas taikomas kitoms, pvz., krovinių vežėjo keliais, draudimo agento ir tarpininko bei kirpėjo ir architekto, profesijoms.

B. Bendras požiūris

Teisės aktų dėl abipusio pripažinimo kiekviename sektoriuje rengimas (kartais apimantis platesnį nacionalinių taisyklių derinimą) anksčiau buvo ilgas ir alinantis procesas. Todėl tapo akivaizdu, kad būtina sukurti bendrą diplomų pripažinimo sistemą, taikytiną visoms reglamentuojamosioms profesijoms, kurioms netaikomi konkretūs ES teisės aktai. Pradėjus vadovautis šiuo nauju principu, požiūris pasikeitė. Anksčiau pripažinimas priklausė nuo to, ar buvo nustatytos ES masto taisyklės derinimui konkrečios reglamentuojamosios profesijos ar veiklos atveju užtikrinti. Vėliau, vadovaujantis nustatytomis taisyklėmis, visų reglamentuojamųjų profesijų abipusis pripažinimas tapo beveik automatiškas, o būtinybės taikyti konkrečiam sektoriui skirtus antrinės teisės aktus nebeliko. Nuo tada derinimo ir abipusio pripažinimo metodai toliau buvo taikomi paraleliai, o kai kuriais atvejais abu buvo naudojami pagal papildomumo sistemą, kuri apėmė ir reglamentą, ir direktyvą ([1992 m. gruodžio 3 d.](#) ir [1996 m. liepos 15 d.](#) Tarybos rezoliucijos dėl kvalifikacijų ir profesinio mokymo pažymėjimų skaidrumo). Priimančioji valstybė narė negali atsisakyti leisti prašantiesiems verstis konkrečia profesija, jei reikiama kvalifikacija jie yra įgiję kilmės šalyje. Tačiau, jeigu jų mokymas truko trumpiau nei priimančiojoje šalyje, pastaroji gali reikalauti per tam tikrą laiką įgytos profesinės patirties, o, jeigu mokymas skiriasi iš esmės, – taikyti prisitaikymo laikotarpį arba atlikti kvalifikacinį testą (tai savo nuožiūra renkasi pareiškėjas), nebent norint verstis profesija būtinos nacionalinės teisės žinios.

Vis dėlto 2018 m. gegužės mėn. Komisija pateikė pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos ([COM\(2018\) 270](#)), siekdama paskatinti automatinį aukštojo mokslo ir vidurinio išsilavinimo laikotarpių užsienyje tarpusavio pripažinimą. Šią [rekomendaciją](#) Taryba priėmė 2018 m. lapkričio 26 d., ir tai svarbus žingsnis įgyvendinant Komisijos užmojų iki 2025 m. sukurti Europos švietimo erdvę ([COM\(2020\) 625](#)), kurioje tarpusavio pripažinimas visoje ES vyktų automatiškai, netaikant atskirų pripažinimo procedūrų.

Nepaisant šio įsipareigojimo sukurti Europos švietimo erdvę iki 2025 m., kai kurios valstybės narės, siekdamos greičiau įgyvendinti automatišką tarpusavio pripažinimą, yra radusios tarpregioninius sprendimus, kurių ES sistema neapima. 2021 m. rugsėjo 27 d. Beniliukso šalys (Belgija, Nyderlandai ir Liuksemburgas) ir Baltijos šalys (Estija, Latvija ir Lietuva) pasirašė [susitarimą](#) dėl automatiško diplomų pripažinimo.

Reaguodama į Rusijos karą prieš Ukrainą, 2022 m. balandžio mėn. Komisija paskelbė [rekomendaciją](#) dėl ukrainiečių pabėgėlių kvalifikacijų pripažinimo.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

2011 m. lapkričio 15 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl Direktyvos 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo įgyvendinimo, kurioje ragino šią direktyvą atnaujinti ir patobulinti bei taikyti veiksmingiausias ir tinkamiausias metodus. Parlamentas pasiūlė sukurti Europos profesinę kortelę – oficialų dokumentą, kurį pripažintų visos kompetentingos institucijos ir kuriuo būtų supaprastintas pripažinimo procesas.

Atsižvelgdama į Parlamento rezoliuciją, 2011 m. gruodžio 19 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl Profesinių kvalifikacijų pripažinimo direktyvos peržiūros. Po sėkmingų trišalių derybų Parlamentas užsitikrino, kad būtų priimti jo siūlyti pakeitimai, įskaitant savanoriškos profesinės kortelės taikymą, perspėjimo mechanizmo sukūrimą, taisyklių, susijusių su galimybe iš dalies verstis reglamentuojamąja profesija, išaiškinimą, taisyklių, susijusių su kalbos įgūdžiais, parengimą ir abipusio reglamentuojamųjų profesijų vertinimo mechanizmo sukūrimą didesnio skaidrumo tikslu. Taip 2013 m. lapkričio 20 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva 2013/55/ES](#), kuria iš dalies keičiama Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo. Nuo 2023 m. spalio mėn. Parlamento Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos komitetas svarsto priemones, kuriomis siekiama [ištaisyti šią direktyvą](#), kad Rumunijos slaugos studijų absolventų kvalifikacija būtų pripažinta visoje ES nereikalaujant įrodyti šios srities profesinės patirties.

Tuomet Parlamentas ir Taryba priėmė 2018 m. birželio 28 d. Proporcingumo patikros direktyvą ([Direktyva \(ES\) 2018/958](#)) dėl suderintos proporcingumo patikros, kurią prieš priimdamos nacionalines nuostatas dėl profesijų turėtų atlikti visos valstybės narės, taikymo. 2018 m. spalio 25 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl automatinio diplomų tarpusavio pripažinimo skatinimo.

2020 m. lapkričio mėn. Ekonomikos, mokslo ir gyvenimo kokybės politikos teminis skyrius paskelbė [tyrimą](#)^[1], kuris buvo parengtas Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos komiteto užsakymu ir kuriame nagrinėjamos nacionalinės laisvo judėjimo bendrojoje rinkoje kliūtys, įskaitant laisvo paslaugų judėjimo kliūtis ir kliūtis, kylančias norint verstis reglamentuojamosiomis profesijomis. Atlikus tyrimą konstatuota, kad kvalifikacijų skirtumai (pvz., skirtingas mokymo lygis ir trukmė), į kuriuos atsižvelgiama pagal profesinių kvalifikacijų pripažinimo taisykles ir administracines procedūras, susijusias su galimybe patekti į profesines asociacijas, trikdo laisvą profesinių paslaugų judėjimą bendrojoje rinkoje.

Daugiau informacijos šia tema pateikiama [Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos komiteto](#) interneto svetainėje.

Christina Ratcliff / Jordan De Bono / Barbara Martinello
11/2023

[1]Dahlberg, E. ir kt., Legal obstacles in Member States to Single Market rules, Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos komiteto užsakytas leidinys, Ekonomikos, mokslo ir gyvenimo kokybės politikos teminis skyrius, Europos Parlamentas, Liuksemburgas, 2020.

